

ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ & ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφικές Αναφορές και Βιβλιογραφίες

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
Κώστας Κολοκυθάς, Επίκουρος Καθηγητής

Η σελίδα αυτή παραμένει εσκεμμένα κενή

ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ

Βοηθήματα και Σημειώσεις
Κων/νος Κολοκυθάς, Επίκουρος Καθηγητής
Ιανουάριος 2011
Έκδοση 3.0

Για το περιεχόμενο, τις εικόνες και τα γραφήματα, © Κων/νος Θ. Κολοκυθάς 2010

*Επιτρέπεται η αναπαραγωγή του παρόντος χωρίς την άδεια του συγγραφέα, αποκλειστικά και μόνο για τη διανομή του στους σπουδαστές του Τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών, του ΤΕΙ Αθήνας.
Κάθε άλλη αναπαραγωγή, με οποιοδήποτε μέσο καθώς και η αποθήκευση σε ψηφιακή μορφή, προϋποθέτει την έγγραφη άδεια του συγγραφέα.*

Η σελίδα αυτή παραμένει εσκεμμένα κενή

Περιεχόμενα

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
2	ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ	8
2.1	ΤΙ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΩ;	8
2.2	ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΣΗ;	9
2.3	ΠΟΤΕ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΩ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΜΟΥ;	9
2.4	ΣΕ ΤΙ ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ ΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ;	10
2.5	ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΟΤΑΝ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΩ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΜΟΥ;	10
3	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	12
3.1	ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	12
3.2	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ	13
4	ΣΧΟΛΙΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	14
4.1	ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ	14
4.2	ΣΕ ΤΙ ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ ΟΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΕΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΕΣ;	14
4.3	ΕΙΔΗ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΥ	15
	Ενδεικτικός	15
	Περιγραφικός	15
	Αξιολογικός (Κριτικός)	15
	Συνδιασμένος	15
4.4	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΧΟΛΙΑΣΜΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ	16
	Ενδεικτικός (σύντομος) σχολιασμός	16
	Περιγραφικός (εκτενής) σχολιασμός	16
	Περιγραφικός και Αξιολογικός (Συνδιασμένος)	17
5	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ - ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	18
5.1	ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	18
5.2	ΠΑΡΕΝΘΕΤΙΚΗ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ	18
6	ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΥΦΟΣ / ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΗ	20
6.1	ΟΔΗΓΟΙ ΥΦΟΥΣ	20
	APA Style Guide	20
	MLA Style Guide	20
	Chicago Style Guide	20
	Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας	20
	Turabian Style Guide	20
7	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΗΓΕΣ	21
7.1	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ	21
	EasyBib	21
	Zotero	21
	Εργαλείο (επιγραμμικό) σύνταξης βιβλιογραφικών παραπομπών - Ωρίων	21
8	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	22
9	ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	23

Η σελίδα αυτή παραμένει εσκεμμένα κενή

Το βοήθημα αυτό κάνει μια συνοπτική αναφορά στο ζήτημα των βιβλιογραφικών αναφορών και παραπομπών και στην έννοια της βιβλιογραφίας.

Για περισσότερες και πιο αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τα θέματα αυτά, μπορείτε να απευθυνθείτε στον βιβλιοθηκάριό σας, στη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Αθήνας.

*"... Ζητήματα ηθικής, νόμοι πνευματικής ιδιοκτησίας και θέματα σεβασμού προς τους αναγνώστες επιβάλλουν στους συγγραφείς να αναγνωρίζουν τις πηγές τους καθώς και γεγονότα ή απόψεις που δεν είναι ευρύτερα γνωστές ή δεν είναι εύκολο να ελεγχθούν"*¹

¹ Ελεύθερη μετάφραση από *Chicago Manual of Style*, 15η έκδοση (Chicago: Chicago Univ. Press), σελ. 594

Σε γενικές γραμμές οι (ακαδημαϊκές) εργασίες βασίζονται σε δικές σας ιδέες, σε ιδέες άλλων και σε αυτό που ονομάζουμε κοινή γνώση.

Η αναγνώριση της συνεισφοράς των ιδεών των άλλων, μέσω βιβλιογραφικών αναφορών σε αυτές, καταδεικνύει ποιές ιδέες ανήκουν σε ποιόν. Στην περίπτωση που δεν γίνει αναφορά σε αυτές, με ή χωρίς πρόθεση, ο αναγνώστης (καθηγητής, αξιολογητής, ...) δεν μπορεί να αξιολογήσει την πραγματική συνεισφορά που πρεσβεύει η εργασία σας, στη “νέα γνώση”.

Όποτε μνημονεύετε ή βασίζετε τις ιδέες σας στην εργασία κάποιου άλλου θα πρέπει να το αναφέρετε καταγράφοντας την πηγή. Ακόμα και μόνο αν η ανάγνωση μιας άλλης εργασίας έχει συνεισφέρει στις ιδέες που παρουσιάζετε, θα πρέπει να πιστώσετε τον δημιουργό της με αυτό.

2.1

Τι θα πρέπει να Αναφέρω;

Οτιδήποτε χρησιμοποιήθηκε, εκτός από αυτό που θεωρείται “κοινή γνώση” και επηρέασε τη διαμόρφωση της εργασίας σας, θα πρέπει να αναφερθεί. Ενδεικτικά:

- Μνημονεύσεις κειμένων ή λόγου
- Παραφράσεις κειμένων, ιδεών, κ.άλ.
- Συνόψεις, Θεωρίες και Ιδέες
- Στατιστικά και άλλα δεδομένα
- Φωτογραφικές εικόνες, γραφήματα, σχέδια, πολυμέσα, Μουσική, κ.άλ.
- Μη δημοσιευμένες πηγές: Τηλεφωνική συνέντευξη, προσωπική συνέντευξη, κ.άλ.

2.2

Τι είναι Κοινή Γνώση;

Κοινή γνώση είναι οι ευρύτερα γνωστές πληροφορίες ή γεγονότα, τα οποία εκλαμβάνονται ως αληθή χωρίς την ανάγκη διερεύνησης ή επιβεβαίωσης.

Κοινή Γνώση | Ο ουρανός είναι μπλε.

Κοινή Γνώση | Ο χημικός τύπος του νερού είναι H_2O .

Κοινή Γνώση | Ο ουρανός φαίνεται μπλε επειδή η ατμόσφαιρα διασκορπίζει το φως με το μικρότερο μήκος κύματος, το μπλε, σε μια μεγαλύτερη έκταση απ' ό,τι το φως με το μεγαλύτερο μήκος κύματος, το κόκκινο. Το μπλε φως που έρχεται από τον ήλιο διαχέεται (διασκορπίζεται) όταν πέφτει πάνω σε μικρά σωματίδια (πχ μόρια, σκόνη), πιο πολύ από τα άλλα χρώματα και έτσι όταν κοιτάμε τον πρωινό ουρανό τον βλέπουμε μπλε, σε όποια κατεύθυνση και αν κοιτάξουμε. Αυτός ο διασκορπισμός ονομάζεται "διασκορπισμός Rayleigh".

Κοινή Γνώση | Το σύνολο των φοιτητών του Τμήματος το 2008 ήταν 253 άνδρες και 886 γυναίκες.

Κοινή Γνώση | Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης πρωτοστάτησε στην Επανάσταση του 1821.

Προσοχή: Οι πληροφορίες στο διαδίκτυο δεν μπορούν να θεωρηθούν αυτόματα σαν κοινή γνώση, ακόμα και όταν δεν χρησιμοποιούν αναφορές σε πηγές.

2.3

Πότε Πρέπει να Αναφέρω τις Πηγές μου;

Όταν Συνοψίζω	Όταν Παραφράζω	Όταν Μνημονεύω
Πρέπει να αναφέρω την πηγή Το τελικό κείμενο είναι κατά πολύ μικρότερο από το πρωτότυπο. Πρέπει να χρησιμοποιήσω δικές μου λέξεις, συνήθως με περιορισμένη χρήση αναφορών ή μνημονεύσεων.	Πρέπει να αναφέρω την πηγή Το τελικό κείμενο μπορεί να είναι μικρότερο ή μεγαλύτερο από το πρωτότυπο. Πρέπει να χρησιμοποιήσω δικές μου λέξεις.	Πρέπει να αναφέρω την πηγή Το τελικό κείμενο πρέπει να είναι ίδιο με το πρωτότυπο. Πρέπει να χρησιμοποιήσω τις πρωτότυπες λέξεις της πηγής. Χρησιμοποιώ εισαγωγικά στην αρχή και στο τέλος του πρωτότυπου κειμένου. Αναφέρω τη σελίδα της πηγής του πρωτότυπου κειμένου.

2.4

Σε τι Χρησιμεύουν οι Βιβλιογραφικές Αναφορές;

- Για να τεκμηριώσετε τις πηγές σας.
- Για να αποδείξετε ότι έχετε κάνει την απαραίτητη έρευνα
- Για να υποστηρίξετε τα επιχειρήματά σας.
- Για να αποφύγετε την λογοκλοπή ακόμα και αν δεν είναι εσκεμμένη.
- Για να επιτρέψετε στον αναγνώστη να εντοπίσει το πηγαίο υλικό της εργασίας σας.

2.5

Τι Συμβαίνει όταν δεν Αναφέρω τις Πηγές μου;

Η αναφορά στις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη διαμόρφωση ιδέας, άποψης, επιστημονικής θέσης, κ.άλ., αποτελεί defacto ακαδημαϊκή πρακτική. Η μη αναφορά στις πηγές αυτές συνιστά το σοβαρό ακαδημαϊκό παράπτωμα της λογοκλοπής², δηλαδή της ιδιοποίησης του πνευματικού έργου κάποιου άλλου.

Οι συνέπειες της λογοκλοπής στην ακαδημαϊκή κοινότητα μπορεί να είναι ο μηδενισμός μιας ακαδημαϊκής εργασίας (στην περίπτωση του φοιτητή) μέχρι και η αποβολή από το Πανεπιστήμιο, του μέλους (φοιτητή, ερευνητή ή καθηγητή) της κοινότητας, που υπέπεσε στο παράπτωμα.

Πνευματικό έργο είναι κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή.

Η δημιουργία ενός πνευματικού έργου, προσδίδει αυτόματα στον δημιουργό του (χωρίς τυπικές διαδικασίες³), αποκλειστικά πνευματικά δικαιώματα. Τα δικαιώματα αυτά είναι το **περιουσιακό** (δικαίωμα εκμετάλλευσης του έργου) και το **ηθικό** (δικαίωμα αναγνώρισης και προστασίας του προσωπικού δεσμού του δημιουργού προς αυτό).

Σύμφωνα με το Νόμο 2121/1993 :

“... Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η παράθεση σύντομων αποσπασμάτων από έργο άλλου νομίμως δημοσιευμένου για την υποστήριξη της γνώμης εκείνου που παραθέτει ή την κριτική της γνώμης του άλλου, εφόσον η παράθεση των αποσπασμάτων αυτών είναι σύμφωνη προς τα χρηστά ήθη και η έκταση των αποσπασμάτων δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η παράθεση του αποσπάσματος πρέπει να συνοδεύεται

² γνωστή και ως Πλαγιαρισμός, στα Αγγλικά: Plagiarism

³ “Τα δικαιώματα αποκτώνται πρωτογενώς χωρίς διατυπώσεις”, §2, άρθρο 6, Ν.2121/93

από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή ...”

Λογοκλοπή (ενδεικτικά) θεωρείται επίσης και:

- Η αντιγραφή και επικόλληση κειμένου, χωρίς τη χρήση εισαγωγικών και χωρίς αναφορά ή παράθεση της πηγής
- Η αντιγραφή και επικόλληση κειμένου με χρήση εισαγωγικών, αλλά χωρίς αναφορά στην πρωτότυπη πηγή
- Η παράφραση κειμένου, χωρίς παράθεση της πηγής
- Η μετάφραση και οικειοποίηση ξενόγλωσσου κειμένου, χωρίς παράθεση της πηγής
- Η χρήση φωτογραφικών εικόνων χωρίς αναφορά στην πηγή ή τον κάτοχο του copyright

Βιβλιογραφία είναι ένας κατάλογος (βιβλιογραφικών) αναφορών, σε βιβλία, περιοδικά, ιστοσελίδες, βίντεο, ηχογραφήσεις, ή άλλους δημοσιευμένους και μη πόρους, που έχουν χρησιμοποιηθεί ή πρόκειται να χρησιμοποιηθούν, για την έρευνα ενός θέματος.

Η βιβλιογραφία περιλαμβάνει το σύνολο των πηγών που συνέβαλαν στην έρευνα, ανεξάρτητα αν αυτές τελικά χρησιμοποιήθηκαν στο σώμα της εργασίας και αν μνημονεύονται ή όχι σε αυτή, με σχετικές παραπομπές.

Βιβλιογραφίες συναντάμε συνήθως στο τέλος ακαδημαϊκών εργασιών, πτυχιακών εργασιών και γενικά σε κάθε είδους πνευματικές εργασίες όπου τεκμηριώνονται οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για την υλοποίησή τους. Βιβλιογραφίες που αφορούν συγκεκριμένα θέματα ή πεδία γνώσης, πολλές φορές δημοσιεύονται σαν αυτόνομα έργα.

Τις πηγές από τη βιβλιογραφία που ο συγγραφέας/ερευνητής έχει τελικά υιοθετήσει, χρησιμοποιεί ή μνημονεύει στην εργασία του, άμεσα ή έμεσα, τις συναντάμε σε μορφή καταλόγου με τίτλους όπως, “αναφορές σε πηγές”, “κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών”⁴, κ.άλ., στο τέλος της εργασίας.

3.1

Προετοιμάζοντας μια Βιβλιογραφία

Κατά τη διάρκεια της έρευνάς σας, σημειώστε τις λεπτομέρειες των πηγών που συμβουλευέστε, όσο πιο αναλυτικά γίνεται. Με αυτό τον τρόπο θα εξοικονομήσετε χρόνο όταν συντάσετε τη βιβλιογραφία σας.

Ανάλογα με το είδος κάθε πηγής (βιβλίο, πολυμεσική εφαρμογή, περιοδική έκδοση, ηλεκτρονικό έγγραφο, δικτυακός τόπος, κ.άλ.) οι λεπτομέρειες αυτές θα περιλαμβάνουν:

- Συγγραφέα(εις) ή επιμελητή(ές)
- Έτος δημοσίευσης
- Τίτλος βιβλίου, κεφαλαίου ή άρθρου
- Τόμος
- Αριθμοί σελίδων
- Εκδότης
- Τόπος έκδοσης (Πόλη, κλπ)
- URL, τελευαία ενημέρωση, ημερομηνία προσπέλασης ...

⁴ references cited, lists of references, ...

3.2

Βιβλιογραφική Αναφορά

Μια βιβλιογραφική αναφορά απαρτίζεται από **βιβλιογραφικές πληροφορίες**, όπως το όνομα του συγγραφέα, τον τίτλο του έργου, το έτος δημοσίευσης, τον εκδότη της πηγής κ.ά..

Η δόμηση και μορφοποίηση των βιβλιογραφικών πληροφοριών ακολουθεί συγκεκριμένα πρότυπα τα οποία είναι συνήθως μέρος μεγαλύτερων οδηγών συγγραφικού ή εκδοτικού ύφους⁵.

Οι βιβλιογραφικές πληροφορίες, ανεξάρτητα από τον τρόπο οργάνωσής τους βάσει πρωτύπων συγγραφικού ύφους και συστημάτων αναφορών, συνήθως δίνουν απαντήσεις σε πέντε βασικά ερωτήματα, όχι απαραίτητα με τη σειρά που εμφανίζονται παρακάτω:

Ποιός	ποιός είναι ο δημιουργός του πνευματικού έργου; (συγγραφέας)
Τι	περί τίνος πρόκειται; ποιός είναι ο τίτλος του έργου; (τίτλος)
Που	που δημοσιεύτηκε το έργο; (τόπος)
Από Ποιόν	ποιός είναι ο εκδοτικός φορέας του έργου; (εκδότης)
Πότε	πότε εκδόθηκε το έργο (ημερομηνία)

Η σειρά εμφάνισης των βιβλιογραφικών πληροφοριών, ανεξάρτητα από το σύστημα που κάθε φορά επιλέγεται, ακολουθεί συνήθως, δύο κανόνες:

α)	Ποιός Συγγραφέας	Τι Τίτλος	Που Τόπος	Από Ποιόν Εκδότης	Πότε Ημερομηνία
----	----------------------------	---------------------	---------------------	-----------------------------	---------------------------

Neville, C.. The Complete Guide to Referencing and Avoiding Plagiarism. Maidenhead: Open University Press (2007).

β)	Ποιός Συγγραφέας	Πότε Ημερομηνία	Τι Τίτλος	Που Τόπος	Από Ποιόν Εκδότης
----	----------------------------	---------------------------	---------------------	---------------------	-----------------------------

Neville, C. (2007). The Complete Guide to Referencing and Avoiding Plagiarism. Maidenhead: Open University Press.

⁵ style guides

Οι σχολιασμένες βιβλιογραφίες, εκτός των (απαραίτητων) βασικών βιβλιογραφικών πληροφοριών, εμπεριέχουν τη σύνοψη ή και αξιολόγηση κάθε πηγής ή πόρου γενικότερα.

Ανάλογα με το είδος της εργασίας, μια σχολιασμένη βιβλιογραφία μπορεί να αποτελεί **ένα στάδιο** ενός ευρύτερου ερευνητικού έργου ή να είναι το **κύριο ερευνητικό έργο**, αυτό καθαυτό.

4.1

Σχολιασμός

Σχολιασμός είναι μια σύνοψη ή και μια κριτική αναφορά (ποιοτική αξιολόγηση) στον βιβλιογραφικό πόρο.

Ένας σχολιασμός πρακτικά επαναδιατυπώνει με συντομία, το βασικό επιχείρημα της πηγής. Στην περίπτωση ακαδημαϊκών πηγών, ο σχολιασμός αναφέρεται στο θέμα (ερώτημα, υπόθεση, θέση, κλπ), στην ερευνητική μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε και στα κύρια συμπεράσματα που προέκυψαν.

Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η αναγνώριση του βασικού επιχειρήματος μιας πηγής είναι τελείως διαφορετικό από την απλή αναφορά ή παράθεση των περιεχομένων της πηγής. Ένας **ουσιώδης σχολιασμός** δηλαδή, αφορά στο **γιατί υπάρχουν** τα περιεχόμενα ενός πόρου και στο πώς αξιολογούνται και όχι στο ποιά είναι αυτά.

4.2

Σε τι Χρησιμεύουν οι Σχολιασμένες Βιβλιογραφίες;

Η δημιουργία μιας σχολιασμένης βιβλιογραφίας είναι από μόνη της μια εξαιρετική προετοιμασία για το όποιο ερευνητικό έργο ή την όποια συστηματική μελέτη. Το γεγονός ότι θα πρέπει να γράψουμε σχόλια για κάθε αναφορά σημαίνει ότι η μελέτη κάθε πόρου θα πρέπει αναγκαστικά να γίνει με μεγαλύτερη προσοχή.

Οι βιβλιογραφίες γενικότερα, αποτελούν εξαιρετικά εργαλεία ανασκόπησης του τι έχει γίνει σε πεδία και τομείς που μας ενδιαφέρουν αλλά και εκτίμησης της κατεύθυνσης του δικού μας ερευνητικού έργου.

Κάθε καλή ερευνητική εργασία είναι ένα επιχείρημα, μια θέση του συγγραφέα/ερευνητή απέναντι σε κάποιο προβληματισμό και στόχος της είναι η δημοσιοποίηση και η υποστήριξη αυτού του επιχειρήματος.

Η συγγραφή μιας σχολιασμένης βιβλιογραφίας βοηθά στην απόκτηση άποψης για το τι λέγεται σχετικά με το θέμα που σας ενδιαφέρει. Διαβάζοντας και παίρνοντας θέση σε μια ποικιλία πηγών πάνω σε ένα θέμα, μπορείτε να διακρίνετε ποιά είναι τα ουσιώδη θέματα, τι λένε άλλοι και πώς

επιχειρηματολογούν πάνω σε αυτά και τελικά να αναπτύξετε την δική σας άποψη και θέση.

4.3

Είδη Σχολιασμού

Ο σχολιασμός μιας πηγής μπορεί να είναι:

Ενδεικτικός

Ο τύπος της ενδεικτικής σχολιασμένης βιβλιογραφίας αναφέρει το αντικείμενο (θέμα) της πηγής, τις σημαντικές θεματικές ενότητες που αναπτύσσει και, όπως ο τίτλος υποδηλώνει, δίνει μια ένδειξη σχετικά με το τι είναι αυτή η πηγή.

Σε αυτού του τύπου τη σχολιασμένη βιβλιογραφία δεν γίνεται αναφορά στην ουσία της πηγής και σε γενικές γραμμές, αναφέρονται μόνο οι ενότητες ή οι τίτλοι των κεφαλαίων.

(βλέπε παράδειγμα: σελ. 16)

Περιγραφικός

Ο τύπος της πληροφοριακής σχολιασμένης βιβλιογραφίας συνοψίζει την πηγή ξεκινώντας με τη θέση, τα βασικά επιχειρήματα και τις αποδείξεις γι' αυτά και τελειώνει με τα βασικά συμπεράσματα. Η έκταση των σχολιασμών καθορίζει και το βαθμό λεπτομέρειας της σύνοψης.

(βλέπε παράδειγμα: σελ. 16)

Αξιολογικός (Κριτικός)

Αφορά στην ποιοτική αξιολόγηση της πηγής και απαντά σε ερωτήματα του τύπου:

Πως συγκρίνεται με τις άλλες πηγές της βιβλιογραφίας σας;

Είναι χρήσιμη και με ποιόν τρόπο;

Πόσο αντικειμενική είναι;

Σε ποιόν απευθύνεται;

Ποιά είναι τα δυνατά και αδύναμα σημεία της πηγής;

Συνδιασμένος

Είναι ο πιο κοινός τύπος σχολιασμένης βιβλιογραφίας. Συνδιάζει τον περιγραφικό και αξιολογικό σχολιασμό.

(βλέπε παράδειγμα: σελ. 17)

4.4

Παραδείγματα Σχολιασμένων Βιβλιογραφικών Πηγών

Ενδεικτικός (σύντομος) σχολιασμός

Βιβλιογραφική Αναφορά	Williams Fiona (2001), <i>Race/ethnicity, gender and class in welfare states: A framework for comparative analysis</i> , στο J. Fink, G. Lewis, J. Clarke (επιμ.), <i>Rethinking European Welfare</i> , London, Sage Publications, pp. 131-161.
Σχολιασμός	Το άρθρο κάνει λόγο για την ανάγκη διαμόρφωσης ενός κοινού εννοιολογικού πλαισίου για την απόδοση των κοινωνικών διαφορών και ανισοτήτων, μέσα από την διάσταση του φύλου, της φυλής, της σεξουαλικότητας, της αναπηρίας και της τάξης.

Περιγραφικός (εκτενής) σχολιασμός

Βιβλιογραφική Αναφορά	Βούλγαρης Γ., Δώδος Δ., Καφετζής Π., Λυριντζής Χ., Μιχαλοπούλου Κ., Νικολακόπουλος Η., Σπουρδαλάκης Μ. και Τσουκαλάς Κ., 1995, «Η πρόσληψη και η αντιμετώπιση του “Άλλου” στη σημερινή Ελλάδα. Πορίσματα Εμπειρικής Έρευνας», Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ. 5, σελ. 81-100.
Σχολιασμός	Πρόκειται για «μια πρώτη καταγραφή των τάσεων και νοοτροπιών ως προς τους ξένους και τις μειονότητες» (σελ. 83). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ 20 Ιανουαρίου και 20 Φεβρουαρίου 1993. Μέγεθος δείγματος 1.205 άτομα, καταναμημένα αναλογικά κατά γεωγραφικό διαμέρισμα και μέγεθος οικισμού. Η επιλογή των ατόμων στα 125 σημεία δειγματοληψίας έγινε τηρώντας τις ποσοστώσεις φύλου και ηλικίας. Πραγματοποιήθηκαν 402 συνεντεύξεις στην περιφέρεια της πρωτεύουσας, 92 στην Θεσσαλονίκη, 231 στα υπόλοιπα αστικά κέντρα, 133 σε ημιαστικές και 347 σε αγροτικές περιοχές. Μετά την αύξηση του αριθμού των ξένων στην Ελλάδα καταγράφονται ξενοφοβικές στάσεις οι οποίες υποσκελίζουν σταδιακά την ανεκτικότητα που χαρακτήριζε ως τώρα τους Έλληνες. Οι Έλληνες πολίτες θεωρούν ιδιαίτερα μεγάλο το πλήθος των ξένων, και η στάση τους κινείται από την ανησυχία και την επιφύλαξη έως την ξενοφοβία και την προκατάληψη, χωρίς όμως ακόμα να έχουν τοποθετήσει τον ξένο στη θέση του «αποδιοπομπαίου τράγου». «Η εικόνα του ξένου προσωποποιείται σε άτομα του βαλκανικού χώρου και ειδικότερα στους μετανάστες από την Αλβανία» (σελ. 84). «Τα στοιχεία αποτυπώνουν μια διάχυτη γενική ανησυχία από την παρουσία των ξένων, η οποία όμως δεν μεταφράζεται σε συγκεκριμένη ξενοφοβία στο χώρο της γειτονιάς. Καταγράφεται επιφυλακτικότητα έναντι των ξένων, φόβος και ανησυχία για τις δυνατότητες απασχόλησης και διχασμένες απόψεις στο ζήτημα των δικαιωμάτων που πρέπει να έχουν οι ξένοι» (σελ. 86).

Περιγραφικός και Αξιολογικός (Συνδιασμένος)

Βιβλιογραφική Αναφορά

Adrados, Francisco R. 2003. Ιστορία της ελληνικής γλώσσας (από τις απαρχές ως τις μέρες μας). Μεταφρ. Α. V. Lecumberti. Επιμ. Γ. Α. Αναστασίου & Χ. Χαραλαμπίδης. Αθήνα: Παπαδήμας. Σελ. 567.

Σχολιασμός

Το βιβλίο είναι το πιο πρόσφατο από μια σειρά μεταφράσεων σημαντικών ξένων έργων με αντικείμενό τους την ιστορία της ελληνικής γλώσσας, την έκδοση των οποίων έχουν αναλάβει οι εκδόσεις Παπαδήμα. Συγγραφέας είναι ο διαπρεπής ισπανός φιλόλογος και γλωσσολόγος, καθηγητής πανεπιστημίου και μέλος της Ισπανικής Βασιλικής Ακαδημίας, αλλά και ξένος εταίρος και αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, Francisco R. Adrados. Το ερευνητικό έργο του Adrados στην ινδοευρωπαϊκή γλωσσολογία, την ιστορία της ελληνικής γλώσσας και την αρχαία ελληνική φιλολογία είναι ανεκτίμητο και τον κατατάσσει ανάμεσα στους κορυφαίους ελληνιστές και ερευνητές (στη βιβλιογραφία στο τέλος του βιβλίου έχουν περιληφθεί 90 εργασίες του!). Το παρουσιαζόμενο βιβλίο αποτελεί καταστάλαγμα της μακρόχρονης θητείας του στους παραπάνω ερευνητικούς τομείς, τους οποίους με το έργο του έχει προαγάγει ουσιαστικά.

(απόσπασμα)

.... Στο βιβλίο μπορούν να παρατηρηθούν τα εξής:

(α) Είναι οπωσδήποτε θετική η εκτενής αναφορά στην ινδοευρωπαϊκή, την αμάρτυρη προϊστορική γλώσσα-κοινό πρόγονο της ελληνικής και πλήθους άλλων γλωσσών της Ευρώπης και της Ασίας. Πολύ ενδιαφέρουσα και χρήσιμη, αφού γίνεται σπάνια ή δεν γίνεται ποτέ σε έργα που αφορούν την ιστορία αλλά και την ιστορική γραμματική της ελληνικής, είναι η διάκριση της ινδοευρωπαϊκής

(απόσπασμα)

.... Συνολικά, παρά τις αδυναμίες και τις ελλείψεις του, πρόκειται για ένα βιβλίο υψηλού επιπέδου, αντάξιο στο μεγαλύτερο μέρος του ενός επιστήμονα του μεγέθους του καθηγητή Adrados, το οποίο μπορεί να χρησιμεύσει ως πραγματικό έργο αναφοράς για αρκετά ζητήματα, τα οποία αντιμετωπίζονται με τη δέουσα προσοχή και με ακρίβεια, ενώ ορισμένα τμήματά του παρουσιάζουν αυξημένο θεωρητικό-μεθοδολογικό ενδιαφέρον. Ο συγγραφέας έχει δομήσει το βιβλίο με προσοχή, αντιμετωπίζει κριτικά διάφορες θεωρίες, αντιπαραθέτοντας παράλληλα τις δικές του πρωτότυπες απόψεις, και δίνει σε αρκετά σημεία το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα. Η βιβλιογραφία είναι πλουσιότατη, αν και όχι χωρίς κάποια μονομέρεια και ελλείψεις. Ευχής έργο θα ήταν βέβαια να εμφάνιζε και το μέρος του βιβλίου που αναφέρεται στην εξέλιξη της βυζαντινής και ιδιαίτερα της νέας ελληνικής την πληρότητα, την πρωτοτυπία, τον πλούτο των πληροφοριών και το επιστημονικό βάθος που προσέδωσε στο πρώτο μέρος η επιστημοσύνη του Adrados, κάτι που για τις αυτές τις φάσεις της ελληνικής γλωσσικής ιστορίας παραμένει επιτακτική ανάγκη, παρά τη δημοσίευση σημαντικών έργων τις τελευταίες δεκαετίες.

Κάθε σύστημα βιβλιογραφικών παραπομπών, σκοπό έχει να καταδείξει σε ποιο σημείο μιας εργασίας (ενός κειμένου) γίνεται χρήση μιας άλλης πηγής (γνώσης, πληροφορίας, άποψης, θέσης, κ.ά.), και να παραπέμπει τον αναγνώστη σε μια πλήρη βιβλιογραφική αναφορά στην πηγή, η οποία συνήθως εμφανίζεται σε ένα κατάλογο βιβλιογραφικών αναφορών, στο τέλος του κειμένου.

Παραπομπή είναι ένα δείκτης (αριθμητικός ή άλλος) που εμφανίζεται στη ροή ενός κειμένου για να δείξει ότι αναφέρεστε σε μια πηγή. Ο δείκτης αυτός λειτουργεί σαν σύνδεσμος που παραπέμπει στην (βιβλιογραφική) αναφορά της πηγής.

Σε γενικές γραμμές υπάρχουν δύο συστήματα βιβλιογραφικών παραπομπών:

5.1 Σύστημα Σημειώσεων και Βιβλιογραφίας

Το σύστημα αυτό χρησιμοποιεί σειριακούς αριθμούς στη ροή του κειμένου οι οποίοι παραπέμπουν είτε σε υποσημειώσεις με την ίδια αρίθμηση στο κάτω μέρος της σελίδας (footnotes), είτε στο τέλος του κειμένου (endnotes), όπου και αναφέρονται οι βιβλιογραφικές πληροφορίες της πηγής.

Δημοφιλείς εφαρμογές επεξεργασίας κειμένου (MS Word, Open Office, κ.ά.) διαθέτουν εργαλεία δημιουργίας παραπομπών και βιβλιογραφίας.

Στο πεδίο των Ανθρωπιστικών Επιστημών, πολλοί συγγραφείς χρησιμοποιούν υποσημειώσεις για να παρουσιάσουν μη δημοσιευμένες πληροφορίες και αυτό που φαίνεται σαν αναφορά σε πηγή, είναι στην πραγματικότητα επιπρόσθετο υλικό ή πρόταση για περαιτέρω μελέτη.

5.2 Παρενθετική Παραπομπή

Σύμφωνα με το σύστημα παρενθετικής παραπομπής, γνωστό και σαν σύστημα Χάρβαρντ⁶, δημοφιλές στις ιατρικές και κοινωνικές επιστήμες, οι παραπομπές γίνονται στη ροή του κειμένου, μέσα σε παρενθέσεις, αμέσως μετά την όποια αναφορά σε άλλη πηγή, ή μετά το κείμενο που μνημονεύεται αυτούσιο ή παρουσιάζεται παραφρασμένο, κλπ.

⁶ Harvard. Γνωστό επίσης και σαν σύστημα author-date

Στην παραπομπή σημειώνεται το επίθετο του συγγραφέα/δημιουργού και το έτος δημοσίευσης του εν λόγω έργου, για παράδειγμα:

“.... η τεχνοτροπία αυτή εμφανίστηκε για πρώτη φορά τον Απρίλιο του 1934 (Macmillan 2008) και αποτέλεσε την απαρχή ...”.

Στην περίπτωση που το όνομα του συγγραφέα εμφανίζεται φυσικά μέσα στη ροή του κειμένου, σε παρένθεση σημειώνεται μόνο το έτος δημοσίευσης. Για παράδειγμα:

“.... σύμφωνα με τον Macmillan (2008), η τεχνοτροπία αυτή εμφανίστηκε για πρώτη φορά τον Απρίλιο του 1934 και αποτέλεσε την απαρχή ...”.

Στο τέλος της εργασίας ακολουθεί κατάλογος με όλες τις αναφορές που έχουν γίνει στο κείμενο, με πλήρη βιβλιογραφικά στοιχεία.

Η προηγούμενη παραπομπή στον Macmillan, για παράδειγμα, θα μπορεί να εμφανίζεται ως:

Macmillan (2008). *Screen Printing before WWII*. New York: Black Press.

Η στοίχιση του καταλόγου των αναφορών στις πηγές γίνεται με τα επίθετα των συγγραφέων κατά αλφαβητική σειρά.

Ανεξάρτητα από ποιο σύστημα βιβλιογραφικών παραπομπών θα χρησιμοποιήσετε, το σημαντικό είναι να διατηρήσετε το ίδιο σύστημα σε όλη την εργασία σας.

Η δομή και μορφοποίηση των βιβλιογραφικών αναφορών ποικίλει καθώς δεν υπάρχει κάποιο κοινό παγκόσμιο πρότυπο που έχει επικρατήσει.

Αυτός που συνήθως έχει τον πρώτο λόγο στον τρόπο δόμησης και μορφοποίησης μιας βιβλιογραφικής αναφοράς (εκτός από τον συγγραφέα) είναι ο μελλοντικός εκδότης ή ο αξιολογητής της βιβλιογραφίας.

Διάφοροι εκδοτικοί οίκοι, ακαδημαϊκά περιοδικά, οργανωτικές επιτροπές συνεδρίων, Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, οργανισμοί, κ.ά., επιλέγουν διαφορετικά πρότυπα βιβλιογραφικών αναφορών, είτε για λόγους (ακαδημαϊκής) παράδοσης, είτε για λόγους που σχετίζονται με καλές (αποδεκτές) πρακτικές. Πολλοί οργανισμοί επιβάλλουν δικά τους πρότυπα για λόγους κύρους.

Στην περίπτωση εργασίας για ένα μάθημα, πρέπει πάντοτε να απαιτούμε συγκεκριμένες οδηγίες από τον υπεύθυνο καθηγητή.

6.1

Οδηγοί Ύφους**APA Style Guide**

<http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>

Από το American Psychological Association. Προτιμάται στα πεδία της ψυχολογίας και άλλων κοινωνικών επιστημών.

MLA Style Guide

<http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/747/01/>

Από το Modern Language Association of America. Προτιμάται στα πεδία της λογοτεχνίας, των τεχνών και των ανθρωπιστικών επιστημών.

Chicago Style Guide

<http://www.chicagomanualofstyle.org>

Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Οδηγός συγγραφής και διαμόρφωσης πτυχιακής/μεταπτυχιακής εργασίας και διδακτορικής διατριβής

<http://afroditi.uom.gr/uompress/ergo/index.html>

Turabian Style Guide

http://www.press.uchicago.edu/books/turabian/turabian_citationguide.html

ΩΡΙΩΝ - Βιβλιοθήκη ΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Εξαιρετικό επιγραμμικό (online) πρόγραμμα πληροφοριακού γραμματισμού με στόχο την εκπαίδευση των φοιτητών στη σωστή χρήση της πληροφορίας.

<http://orion.lib.teithe.gr>

Deborah Knott, Writing an Annotated Bibliography, University of Toronto,

<http://www.writing.utoronto.ca/advice/specific-types-of-writing/annotated-bibliography>

The Citing Proficiency Tutorial (WebCT)

<http://www.learnhigher.mmu.ac.uk/resources/citing-proficiency/>

Skills in Accessing, Finding & Reviewing Information

Εξαιρετικό πρόγραμμα πληροφοριακού γραμματισμού με στόχο την εκπαίδευση στη σωστή χρήση της πληροφορίας από το Open University.

http://www.open.ac.uk/safari/php_pages/so1to1p010000.php

Avoiding Plagiarism

<https://ilrb.cf.ac.uk/plagiarism/tutorial/index.html>

Internet for Photography

Δωρεάν επιγραμμικό σεμινάριο για την ανάπτυξη των ερευνητικών δεξιοτήτων των σπουδαστών φωτογραφίας

<http://www.vts.intute.ac.uk/tutorial/photography/>

Citing Sources

Από τη βιβλιοθήκη του Duke University

<http://library.duke.edu/research/citing/>

Εργαλεία Σύνταξης Παραπομπών**EasyBib**

<http://www.easybib.com/>

Zotero

Το Zotero είναι ένα δωρεάν λογισμικό ανοικτού κώδικα, για τη διαχείριση αναφορών και βιβλιογραφικών δεδομένων. Χαρακτηριστικά του είναι η ενσωμάτωση σε φυλλομετρητές, η δυνατότητα δημιουργίας παραπομπών, υποσημειώσεων και βιβλιογραφιών όπως και η ενσωμάτωσή του σε δημοφιλή προγράμματα επεξεργασίας κειμένου, όπως το Microsoft Word, OpenOffice, κ.άλ..

Σχεδιάστηκε από το κέντρο Ιστορίας και Νέων Μέσων του George Mason University.

<http://www.zotero.org/>

Εργαλείο (επιγραμμικό) σύνταξης βιβλιογραφικών παραπομπών - Ωρίων

<http://orion.lib.teithe.gr/index.php?page=additional-references>

Cronjé, M., Murdoch, N., Smit, R. REFERENCE TECHNIQUES: HARVARD method and APA style. (2003). The Chicago Manual of Style.

Gibaldi, J. (1988). MLA Handbook for Writers of Research Papers. New York: Modern Language Association of America. Chicago Manual of Style -15th edition-

University of Chicago Press. (2003). The Chicago Manual of Style. Chicago: The University Press

ΦΟΙΒΟΣ - Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης και Προστασίας των Πνευματικών Δικαιωμάτων Φωτογράφων. Διαθέσιμο σε: <http://www.foebus.gr> (Ανακτήθηκε 8 Ιανουαρίου, 2011).

Eco, Umberto (1994) Πώς γίνεται μια διπλωματική εργασία. Αθήνα: Νήσος.

Μαντά, Ν.Β. και Ντάνου, Αν.Σ. (1994) Μεθοδολογία εκπόνησης πτυχιακών εργασιών. Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.

Bell, J. (2007) Πώς να συντάξετε μια επιστημονική εργασία: οδηγός ερευνητικής μεθοδολογίας. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Kate L. Turabian, A Manual for Writers of Research Papers, Theses, and Dissertations. Διαθέσιμο σε: http://www.press.uchicago.edu/books/turabian/turabian_citationguide.html (Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου, 2011).

A

APA Style Guide 20

C

Chicago Style Guide 20

M

MLA Style Guide 20

B

Βιβλιογραφία..... 12

E

Ενδεικτικός (σύντομος) σχολιασμός.... 16

Π

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ, Βιβλιογραφική 18

Παρενθετική Παραπομπή 18

Περιγραφικός (εκτενής) σχολιασμός .. 16

Περιγραφικός και Αξιολογικός

Σχολιασμός 17

πληροφορίες, βιβλιογραφικές..... 13**Σ**

Σύστημα Σημειώσεων και

Βιβλιογραφίας 18

σχολιασμένες βιβλιογραφίες 14

Σχολιασμός..... 14

Σχολιασμός, Αξιολογικός 15

Σχολιασμός, Ενδεικτικός 15

Σχολιασμός, Περιγραφικός 15

Σχολιασμός, Συνδιασμένος..... 15